

EUROPSKA KONFERENCIJA O PROBLEMIMA AKVAKULTURE

TIJEK KONFERENCIJE

Ako spoznaja da i susjede muče isti problemi može biti utješna, onda nam treba biti lakše već i zbog činjenice da je zbog ozbiljnih poteškoća koje muče akvakulturu svih zemalja u tranziciji organiziran i poseban skup. Ovi su problemi i mnogo širi, te zahvaćaju u gotovo sve segmente poljoprivrede, uključujući i najrazvijenije zemlje (vidjeti »Ribarstvo«, 54: 47–50).

Stoga je u Budimpešti od 1. do 5. rujna 1996. održan skup pod nazivom »International Conference on Aquaculture Developement in Eastern Europe« (Međunarodna konferencija o razvoju akvakulture u Istočnoj Europi). Termin Istočna Europa ovdje treba uzeti uvjetno, pri čemu se prije svega misli na zemlje koje su u tranziciji između socijalističke i tržišne ekonomije. Prisutni su bili predstavnici gotovo svih zemalja ovog područja, a i Hrvatska je bila dobro zastupljena. Iz splitskog Instituta za oceanografiju i ribarstvo bio je prof. dr. Ivan Katavić, iz uzgajališta »Cenmar« mr. biol. Lav Bavčević i dipl. ing. Anđelko Mihovilović, te s Agronomskog fakulteta u Zagrebu prof. dr. Tomislav Treer. Svi naši sudionici prikazali su radove, a dr. Katavić vodio je sekciju o okolišnim aspektima akvakulture.

Drastično smanjenje proizvodnje očito je u svim zemljama u tranziciji, s dojmom da je dno dostignuto, te da se posljednje dvije godine očituje lagani oporavak. Tako je npr. u Mađarskoj proizvodnja od 25 000 t prije promjena spala na 15 000 t, u Bugarskoj s 13 000 t na 4 000 t, a u Estoniji s 1 734 t na jedva 400 t. Samo u Poljskoj, u kojoj je akvakultura oduvijek bila u privatnim rukama, nije bilo takvih potresa, pa je ona istaknuta kao primjer. Sadašnja razina proizvodnje riba u državama ovog područja prikazana je u tablici 1.

Teško je bilo slušati i dr. Vardija, vrsnoga svjetskog znanstvenika i dugogodišnjeg direktora FAO-vog instituta u Szarvasu, koji smo posjetili predzadnjeg dana skupa. Kretanja vrlo izražena već prije tri godine (vidjeti »Ribarstvo« 48: 156–157), sada su još i pojačani. Od ukupno 250 ljudi zaposlenih u tom poznatom Institutu sada su preostala još samo 62. Od bivše imovine Institut raspoložbe još samo s 21%. Preostalo je dijelom iznajmljeno, a dijelom prodano. Financiranje mnogih vrijednih istraživanja naglo je prekinuto, pa se sada pokušavaju pronaći sredstva kako bi se barem neka uspješno dovršila (slika 1). Uzorke ovakva stanja dr. Varadi je svrstao u 19 točaka. One su nam dobro poznate, pa ih nije potrebno ponavljati, a mogli bismo i pridodati još koju. Zanimljivija je njegova preporuka da se ožive kontakti unutar zemalja

u tranziciji, te objavi adresar svih istraživačkih centara u akvakulturi s ovog područja.

Tablica 1. Proizvodnja riba (t) u zemljama tranzicije u g. 1995.

Zemlja	Šaranska ribnjačarstva	Pastrvska ribogojilišta
Rusija (europski dio)	44 000	2 100
Rumunjska	25 000*	?
Poljska	18 600	7 500
Ukrajina	18 000	700
Češka	17 700	900
Mađarska	15 000	200
Hrvatska	7 000	300
Bjelorusija	6 800	200
Bugarska	3 800	200
Slovačka	1 800	300
Litva	16 000	?
Slovenija	500	?
Albanija	?	?
Estonija	?	? (≈350–400)**
Latvija	?	?
Makedonija	?	?

*uračunan dio ulova iz delte Dunava

**procjena ukupne akvakulturne proizvodnje

Stanje i mnogim segmentima nije bolje ni u najrazvijenijim zemljama, gdje tržišni zakoni također režu svaku predimenzioniranost. Tako je francuski ekonomist dr. Paquotte iznio primjer s uzgojem japanskog gofa. On je dostizao astronomske cijene na tržištu, pa ga je nakon svladavanja tehnologije, uzgajano u stotinama tisućama tona. Cijena je, naravno, drastično pala, i mnogi su uzgajivači odustali od proizvodnje, a drugi pokušavaju s novim vrstama sve dok i one ne zasite tržište. Slična je situacija trenutno i u sredozemnoj marikulturi. Ovome možemo dodati i citat jednog od najpoznatijih svjetskih ihtiogenetičara, dr. Douglasa Tavea, o stanju u američkoj akvakulturi, iz pisma koje mi je nedavno poslao: »Ne znam kakva je budućnost akvakulture u SAD. Ona doista ne raste. Mnogi kvalificirani ljudi više ne uspijevaju naći posao. Neki su programi u ribarstvu praktično iskorijenjeni.«

Proizvesti neki proizvod, pa tako i ribu, danas, očito, više nije vrlo upitno. Mnogo je veći problem postao plasman. Stoga je britanski stručnjak za poslovanje u akvakulturi dr. Howard, iznio sljedećih pet najvažnijih pojmova u poslovanju: 1. menadžerski tim, 2. menadžerski tim, 3. menadžerski tim, 4. tržište, 5. proizvod. Time je snažno istaknuto značenje kvalitetnih stručnjaka, a sam se proizvod našao tek na posljednjemu mjestu.

Od ljepših konstatacija na skupu, ugodno je bilo opetovano čuti pohvale hrvatskoj marikulturi, kojoj su istaknute bliskosti zapadnim oblicima poslovanja i pionirski doprinos na Sredozemlju. Pokazalo se također da različiti oblici akvakulture ne utječu bitno negativno na okoliš. Usto, naglašena je i izuzetna važnost nacionalnih znanstvenih časopisa, kakav je upravo i naše »Ribarstvo«.

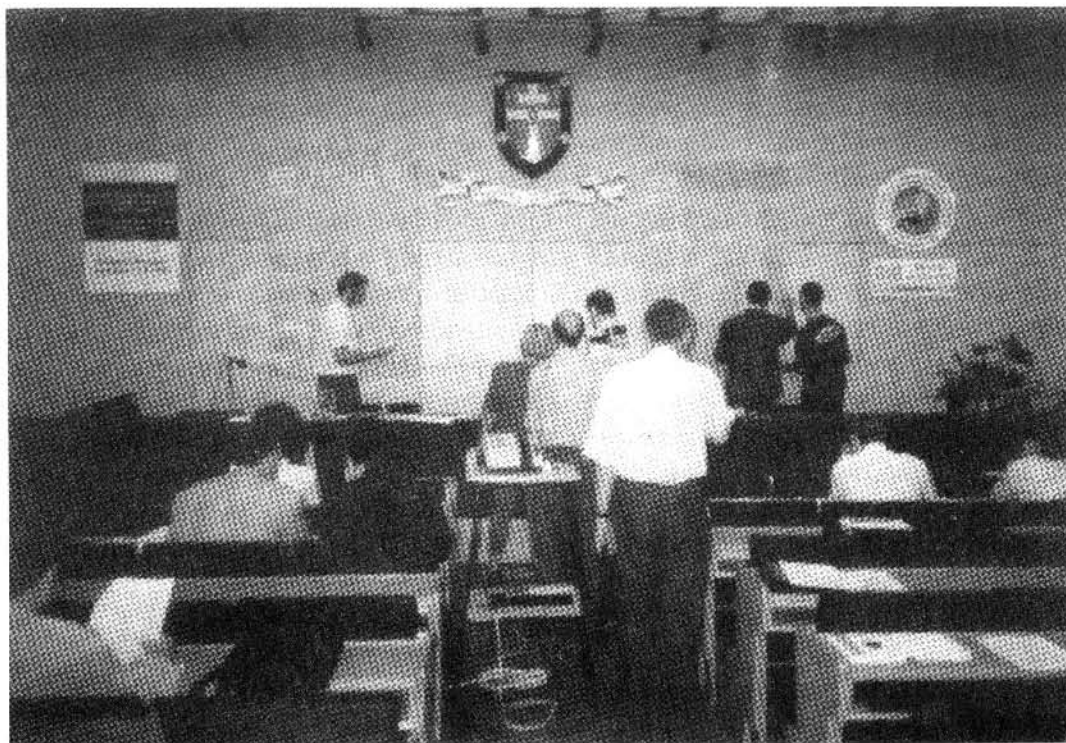
Na kraju bi valjalo spomenuti i ono možda najvažnije, odnosno kretanja u kojima se vidi opstanak, a možda i lagani uspon. Osviješteni ekološki pristup ovdje ima veliko značenje. Na važnosti zaštite biodiverziteta, te na borbi protiv genetskog onečišćenja posebno su inzistirali i naši predstavnici. Rastom standarda ponovno se aktivira istočnoeuropsko tržište, a ne da se samo gleda na prezasićeno zapadno. Standard omogućuje i sve ozbiljnije značenje sportskog ribolova. To je povezano i s poribljivanjem koje je u Mađarskoj a i drugdje izuzetno važan dio akvakulture. Procesiranje ribe, uza sve poteškoće koje ga prate, također sve više dobiva na značenju. Ne treba zaboraviti ni na kvalitetnu promičbu, ali samo ako je utemeljena. Tako je kao pozitivan primjer iznesen uspjeh s uvođenjem tilapija na tržište juga SAD-a, te crne tigraste kozice u Japanu. Promičba je dugotrajan proces, ali može biti i potpuno neuspješna, kao što je ona s prodajom bijelog glavaša. Unatoč naporima, zbog rasta standarda prodaja se smanjuje u cijeloj Europi, pa čak i u Kini.

Čini se da je proces prilagodbe novim oblicima poslovanja u mnogim zemljama u tranziciji ipak ušao u završnu fazu. Najteži lomovi polako ostaju iza nas, a opseg akvakulture sveo se u realne okvire. Sve se više privikavamo na nove oblike poslovanja i prilagođavamo im se. Stoga smo ipak s nešto optimizma mogli uživati u boravku na brodu koji je krstario Dunavom kroz noćnu Budimpeštu, a koji su nam ljubazni domaćini organizirali već prve večeri.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Zadnji dan je protekao u dopodnevrim zatvorenim sekcijским sastancima, da bi se poslije podne konferenciji predstavili zaključci i preporuke. Usljedila je rasprava koja je usmjeravana postavljenim ciljevima konferencije, tj. da se na temelju iscrpne analize stanja i uzroka spoznavaju mogućnosti i putovi oporavka ove važne gospodarstvene grane. U tom smjeru, naglašene su potrebe i odlučnost da se uspostavi trajna suradnja između razvijenih zemalja zapadne Europe sa zemljama srednje i istočne Europe koje upravo prolaze političku i ekonomsku tranziciju. Europska zajednica za akvakulturu (European Aquaculture Society, EAS), glavni organizator skupa, postavlja se kao nosilac i partner koji će ovu zamisao pokušati pretvoriti u konkretnu akciju.

Konstatirano je da srednja i istočna Europa imaju goleme prirodne i ljudske potencijale dostatne za silan uzmah akvakulturne industrije. Na žalost, konstatirano je da je ovo ujedno i jedino mjesto na Globusu gdje akvakultura strahovito nazaduje i od godine 1990. proizvodnja je prepолоvljena. Razlog

U jednoj od radionica crvenim je točkama trebalo označiti ključne probleme u akvakulturi. Naravno da se najviše crvenilo kod financijskih stvari.

ovakvom stanju ne leži isključivo u ribarstvu, nego ova djelatnost na osebujan način, dijeli sudbinu cjelokupnih nacionalnih ekonomija.

Daljnje su analize potkrijepile tvrdnju da je ovaj prostor i potencijalno golemo tržište za ribu i riblje proizvode. S druge strane, razvijene zapadne zemlje sve se više suočavaju s problemima plasmana, što u nekim sektorima uzgoja dovodi u pitanje opstojnost proizvodnje na postojećim tehnološkim i ekonomskim postavkama. Menadžmentu se nalaže potreba da odabere takvu proizvodnu orijentaciju (asortiman, kvaliteta, količina, cijena i sl.) koju postojeći tržišni potencijal može prihvatiti. Teoretičari marketinga tvrde da tržište nije nikome i ničemu zadano, njega treba stvarati. Ipak u danome trenutku tržišni je potencijal objektivno dan, ali se jedni njime bolje koriste od drugih. Zapad vidi globalni napredak svoje ekonomije na postojećim zasadama upravo preko prodora na tržišta zemalja u razvoju. Dvojba koja traži odgovor jest ili čekati u neizvjesnosti njihov gospodarski oporavak ili poduprijeti razvitak konkretnim programima.

Stoga nije čudno što u zaključcima konferencije prevladava poziv na suradnju, napose suradnju u hitnom pronalaženju zajedničkih rješenja koja bi dovela do ubrzanog gospodarskog razvitka, a time i revitalizacije ribogojstva. Na paralelnim sastancima radnih grupa iscrpno su analizirana područja i oblici

suradnje. U prvi je plan stavljena izmjena informacija i u tu se nalaže potreba uspostavljanja, odnosno osnaženja nacionalne banke podataka kao nužnog preduvjeta za uključenje u europsku razmjenu informacija preko postojećih mrežnih sustava UN-a i EU-a. Osobito je upozoreno na potrebu za uskom suradnjom u specifičnim problemima kao što su kontrola kakvoće proizvoda i dostizanje već uspostavljenih europskih standarda, definiranje strategije marketinga, te zaštita i unapređenje okoliša. Da bi se približilo ovim ciljevima, zagovara se uspostavljanje novog oblika međuodnosa znanstvenika, uzgajivača, drugih korisnika prostora i resursa, sve u suradnji i suglasju s lokalnom i državnom administracijom. O istraživačkim programima javnost treba biti upoznavana redovno i iz prve ruke kako bi mogla donositi svoj sud o njihovoj primjerenosti stvarnim potrebama i ciljevima. Posebno su pozdravljene preporuke da se pristupi izdavanju Direktorija istraživačkih centara u području akvakulture, te da se koordiniraju naponi u smjeru uspostavljanja odgovarajućih mehanizama za pribavljanje sustavne i dostatne novčane potpore istraživačkim i razvojnim projektima. U tom je pravcu naznačena potreba i mogućnost korištenja postojećih institucija sustava UN-a i Europske Unije.

Zaključcima se nisu zaobišli ni problemi koji stoje na putu uspostavljanja svekolike suradnje među europskim zemljama. Na prvom se mjestu prepoznaju poteškoće koje su posljedica jezične barijere. Istaknuta je potreba unapređenja poznavanja engleskog jezika, ne samo na akademskoj razini nego osobito na razini tehničkog kadra. Primjeri Belgije, Nizozemske, Danske, Norveške, Finske i drugih zemalja daju za pravo onima koji taj optimizam temelje na neiscrpnom entuzijazmu mladih ljudi koje treba uvoditi u ovaj sektor.

Nadalje je istaknuta potreba sustavnoga školovanja onih čiji će zadatak biti prenošenje znanja i iskustva. I, konačno, istaknuta je potreba pomoći zemljama u razvoju, napose u sljedećim trima područjima: (1) znanstveno i stručno uočavanje socio-ekonomskih aspekata ribarstva, (2) temeljni i specifični zahtjevi upravljanja i vođenja poduzeća u tržišnoj ekonomiji i (3) već prije spomenuta strategija marketinga.

Ovo izvješće zaključujemo zahvalnošću domaćinu, Institutu u Szarvasu s priznatim kolegom i prijateljem dr. Laslom Varadijem na čelu, koji je uz svesrdnu podršku i pomoć djelatnika resornog ministarstva maestralno organizirao prihvata i logistiku ovome značajnom događaju.

Prof. dr. Tomislav Treer

Prof. dr. Ivan Katanić